

Briselē, 20.5.2015.
COM(2015) 219 final

KOMISIJAS ZIŅOJUMS PADOMEI UN EIROPAS PARLAMENTAM

Pārskats par dabas stāvokli Eiropas Savienībā

Ziņojums par Putnu direktīvas un Dzīvotņu direktīvas aptverto biotopu un sugu saglabāšanās stāvokli un tā attīstības tendencēm 2007.–2012. gada laikposmā, sagatavots saskaņā ar Dzīvotņu direktīvas 17. pantu un Putnu direktīvas 12. pantu

1. IEVADS

1.1. PAMATINFORMĀCIJA

Eiropieši mīt vienā no visblīvāk apdzīvotajiem pasaules reģioniem, kuram turklāt ir sena zemes izmantošanas vēsture. Tas ir ļoti pārmainījis dabīgo vidi, radot daudzveidīgas kultūrainavas — mājvietu visdažādākajiem augiem un dzīvniekiem. Tomēr attīstība, jo īpaši XX gadsimtā, ir izpaudusies arī kā vērienīga dabas postīšana. Zemes izmantojuma maiņas, infrastruktūras attīstības, piesārņojuma un pilsētu izplešanās dēļ laikā no 1900. gada līdz 1980. gadu vidum Eiropa ir zaudējusi divas trešdaļas mitrāju¹ un gandrīz trīs ceturtdaļas smilšu kāpu un virsāju.

Šāda dabas kapitāla zaudēšana ir nopietna problēma. Mēs esam atkarīgi no dabas dāvanām — pārtikas, enerģijas, izejvielām, gaisa un ūdens —, bez kurām dzīvība nebūtu iespējama. Turklāt daba ir galvenais ekonomikas virzītājspēks, kas izpaužas tādos veidos, kurus mēs tikai tagad esam sākuši pilnīgāk izprast, un sniedz pakalpojumus, kuriem ir izšķirīga nozīme nodarbinātības un izaugsmes saglabāšanā un vairošanā. Tā ir arī iedvesmas un zināšanu avots, atpūtas vieta un neatņemama mūsu kultūras mantojuma daļa.

Putnu direktīva² un Dzīvotņu (turpmāk — biotopu) direktīva³ ir galvenie likumdošanas instrumenti, kuru mērķis ir nodrošināt dabas saglabāšanu un izmantošanas ilgtspējību Eiropas Savienībā, jo īpaši ar bioloģiskās daudzveidības ziņā augstvērtīgu teritoriju jeb *Natura 2000* tīkla palīdzību. Abas direktīvas ir būtiski elementi ES Bioloģiskās daudzveidības stratēģijā, kuras mērķis savukārt ir īstenot ES pamatmērķi — “līdz 2020. gadam apturēt bioloģiskās daudzveidības samazināšanos un ekosistēmu pakalpojumu degradāciju Eiropas Savienībā un atjaunot tos, ciktāl reāli iespējams”. Tām turklāt ir galvenā nozīme ES pasaules līmeņa saistību izpildē saskaņā ar Konvenciju par bioloģisko daudzveidību, kas noslēgta 2010. gada oktobrī Nagojā.

1.2. KĀPĒC IR VAJADZĪGS ŠIS ZIŅOJUMS?

Lai varētu pienācīgi īstenot minētās direktīvas, ir labi jāzina, kādā stāvoklī atrodas un kādā veidā attīstās direktīvu aizsargātie biotopi un sugas. Ar šo ziņojumu tiek pildīta Komisijai noteiktā juridiskā prasība, proti, regulāri novērtēt direktīvu īstenošanas gaitu, pamatojoties uz dalībvalstu veikto monitoringu un ziņojumiem.

Šajā ziņojumā, kuru raksturo līdz šim vēl nepieredzēts dalībvalstu un Eiropas iestāžu sadarbības līmenis, aprakstīti galvenie rezultāti par 2007.–2012. gada pārskata periodu. Ziņojuma pamatā ir unikāla datubāze⁴ par ES dabu; tā ietver vairāk nekā 17 000 datu kopu un individuālu sugu un dzīvotņu novērtējumu. Datubāzē ir informācija par aptuveni 450 savvaļas putnu sugām, 231 biotopu un vairāk nekā 1200 citu Kopienas nozīmes sugu. Lai gan tajā aptverta tikai daļa no ES bioloģiskās daudzveidības kopuma, šis vākums tomēr ir ļoti nozīmīgs un atspoguļo bioloģiskās daudzveidības apdraudējumus un slodzes visās dalībvalstīs.

¹ Komisijas paziņojums Padomei un Eiropas Parlamentam “*Wise use and conservation of wetlands*” par to, kā gudri izmantot un saglabāt mitrājus. COM(1995) 189 *final*, 29.5.1995.

² Eiropas Parlamenta un Padomes 2009. gada 30. novembra Direktīva 2009/147/EK par savvaļas putnu aizsardzību.

³ Padomes 1992. gada 21. maija Direktīva 92/43/EEK par dabisko dzīvotņu, savvaļas faunas un floras aizsardzību.

⁴ Lejupielādējama no Eiropas Vides aģentūras Bioloģiskās daudzveidības datu centra vietnes (<http://www.eea.europa.eu/themes/biodiversity/dc>).

Ziņošanas procesa uzlabojumi pirmo reizi ļauj abu direktīvu īstenošanas rezultātus iesniegt un novērtēt kopā, kā arī skaidrāk izvērtēt to, kādā veidā *Natura 2000* tīkls ir ietekmējis dabas stāvokli un attīstības tendences. Šis ziņojums ir īss daudzveidīgas un detalizētas informācijas kopsavilkums, un tā pamatā ir padziļināta analīze, kuru veikusi Eiropas Vides aģentūra (EVA)⁵ un kura ietver arī papildu metodoloģisko informāciju.

Šā novērtējuma rezultāti ļaus gūt neaizstājami svarīgu ieskatu un zināšanas, kas vajadzīgas, lai sagatavotu jebkādu turpmāku rīcību ceļā uz Putnu direktīvas un Biotopu direktīvas mērķu sasniegšanu un lai palielinātu šādas rīcības pienesumu, kad tiek īstenota ES Bioloģiskās daudzveidības stratēģija 2020. gadam.

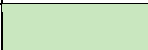
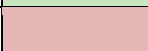
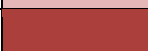

Vērtējot to, kā mainījies konkrētu biotopu un sugu stāvoklis, ir svarīgi apzināties, ka vairums no tiem bija kritiskā stāvoklī jau tolaik, kad tos iekļāva direktīvu sarakstos, un tātad to atvēršana prasīs ievērojamu laiku un pūliņus. Zināmus ierobežojumus uzliek arī pieejamās laikrindas: tikai divi pārskata periodi saskaņā ar Biotopu direktīvu.

2. STĀVOKĻA NOVĒRTĒŠANA: KĀ TĀ NOTIEK?

2.1. Biotopu un sugu saglabāšanās stāvokļa novērtēšana (Biotopu direktīva)

Pasākumi, ko veic saskaņā ar Biotopu direktīvu, ir tādi, “lai saglabātu vai atjaunotu to dabisko dzīvotņu [biotopu] un savvaļas faunas un floras sugu labvēlīgu aizsardzības statusu [saglabāšanās stāvokli], kas ir Kopienā nozīmīgas”. Direktīvā termins “aizsardzības statuss [saglabāšanās stāvoklis]” definēts pēc vairākiem parametriem, un tie ir: areāls, populācija, platība, piemērotība sugām, biotopa struktūra un funkcijas un nākotnes perspektīvas. Datu vākšana notiek galvenokārt pēc šiem parametriem. Katram biotopam un sugai katru no šiem parametriem novērtē kā labvēlīgu⁶, nepietiekamu⁷ vai sliktu⁸ (vai nezināmu) saskaņā ar apstiprinātu izvērtējuma matricu, un rezultāts ir vispārīgs saglabāšanās stāvokļa novērtējums ar četrām iespējamām novērtējuma klasēm. Attiecībā uz biotopiem un sugām ar nelabvēlīgu saglabāšanās stāvokli ir izdalītas četras stāvokļa attīstības tendences (1. tabula).

Saglabāšanās stāvokļa klase	Krāsa
Labvēlīgs	
Nelabvēlīgs (nepietiekams)	
Nelabvēlīgs (slikts)	
Nav zināms	

Saglabāšanās stāvokļa attīstības tendence (2007.–2012. gada laikposmā)	Krāsa
Uzlabojas	
Stabils	
Pasliktinās	
Nav zināms	

1. tabula. Biotopu un sugu saglabāšanās stāvokļa klašu un attīstības tendenču krāsu kodi

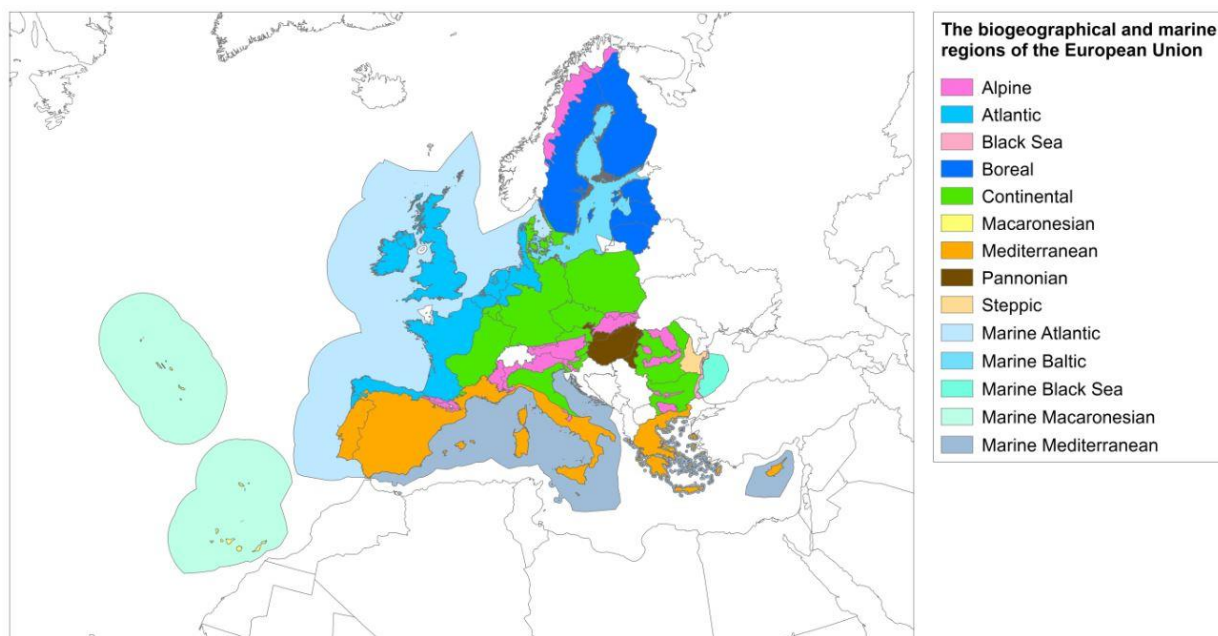
⁵ EVA ziņojums Nr. 2/2015. Pārskats par dabas stāvokli Eiropas Savienībā: sagatavots pēc ziņojumiem par dabas direktīvu īstenošanu 2007.–2012. gadā.

⁶ Biotops vai suga atrodas uzplaukuma stāvoklī (gan kvalitātes, gan daudzuma ziņā) ar labām izredzēm šādu stāvokli saglabāt.

⁷ Lai atjaunotu labvēlīgu biotopa vai sugas saglabāšanās stāvokli, ir jāmaina to pārvaldība, tomēr tuvākajā nākotnē iznīkšanas draudu nav.

⁸ Biotopa vai sugas saglabāšanās stāvoklis ir tālu no laba vai pat nopietni apdraudēts (vismaz reģionālā mērogā).

Lai dalībvalstu salīdzināšanai būtu jēga, Eiropa ir iedalīta deviņos sauszemes biogeogrāfiskajos reģionos un piecos jūras reģionos ar viendabīgiem ekoloģiskajiem apstākļiem (1. karte). Dalībvalstis, kuru teritorija atrodas vairāk nekā vienā biogeogrāfiskajā reģionā, katru sugu un biotopu, kas sastopami to teritorijā, ir novērtējušas atsevišķi attiecībā uz katru biogeogrāfisko reģionu.

1. karte. ES-27 biogeogrāfiskie sauszemes un jūras reģioni 2007.–2012. gada pārskata periodā⁹

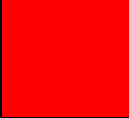
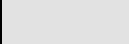
Papildus dalībvalstu veiktajiem novērtējumiem datus agregēja un ES biogeogrāfiskajā līmenī novērtēja EVA un tās paspārnē izveidotais Eiropas Bioloģiskās daudzveidības tematiskais centrs (*ETC-BD*).

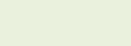

2.2. Putnu sugu populāciju stāvokļa un attīstības tendenču novērtēšana (Putnu direktīva)

Attiecībā uz Putnu direktīvu, kuras mērķis ir aizsargāt visas savvaļas putnu sugas, kas dabīgā veidā sastopamas ES, dalībvalstis pirmo reizi ir iesniegušas datus par populāciju lielumu un attīstības tendencēm savā nacionālajā teritorijā. Populāciju stāvokli vērtēja tikai ES līmenī. Putnu populāciju stāvokļa klases ir noteiktas pēc zinātniskiem kritērijiem, kuri izstrādāti sugas izmiršanas riska noteikšanas vajadzībām un tika izmantoti, lai noteiktu Starptautiskās Dabas un dabas resursu saglabāšanas savienības (*IUCN*) Sarkanajā grāmatā iekļaujamās sugas. Populācijas attīstības tendences sugām, izņemot neapdraudētās sugas, attiecībā uz 2001.–2012. gadu¹⁰ ir iedalītas četrās grupās (2. tabula).

⁹ Ziņojumā runāts par ES-27, jo tas attiecas uz laikposmu pirms Horvātijas pievienošanās.

¹⁰ Ar dalībvalstīm ir panākta vienošanās izmantot 12 gadu laikposmu, jo seši gadi ir pārāk īss laiks, lai varētu konstatēt būtiskas populāciju attīstības tendenču izmaiņas.

ES populācijas stāvokļa klase	Krāsa
Nav apdraudēta	
Gandrīz apdraudēta, samazinās vai ir noplicināta	
Apdraudēta (t.i., neaizsargāta, apdraudēta, kritiski apdraudēta, reģionāli izzudusi)	
Nav zināma vai nav vērtēta	

Populācijas attīstības tendence ¹¹	Krāsa
Palielinās	
Stabila	
Svārstīga	
Samazinās	
Nav zināma	

2. tabula. Putnu sugu ES populācijas stāvokļa klašu un attīstības tendenču krāsu kodi

2.3. ATTĪSTĪBAS TENDENCŪ IZMANTOŠANA

ES līmeņa analīze tiek veikta, agregējot dalībvalstu iesniegtos datus. Tas nozīmē, ka daudzas pozitīvas pārmaiņas, kas sasniegtas vietējā, reģionālā vai pat valsts mērogā, var nebūt redzamas, ja mērogs ir plašāks. Turklāt, lai no vienas saglabāšanās/populācijas stāvokļa klases pārietu uz citu klasi, ir būtiski jāmainās vienam vai vairākiem individuālajiem parametriem/kritērijiem, un tik īsā laikā kā sešos gados to ir grūti panākt. Tāpēc, ja uzrāda tikai esošo stāvokļa klasi, laika gaitā notikušās izmaiņas (uzlabojumi vai pasliktinājumi), kas nav pietiekami izteiktas, lai būtu pamats pārejai uz citu stāvokļa klasi, var palikt nepamanītas. Šā iemesla dēļ papildus informācijai par stāvokļa klasi ziņojumā sniegta informācija par Biotopu direktīvā noteikto elementu saglabāšanās stāvokļa attīstības tendencēm 2007.–2012. gada laikposmā un par putnu populāciju attīstības tendencēm 2001.–2012. gada laikposmā. Šā ziņojuma 6. punktā par *Natura 2000* iekļautas arī putnu populāciju ilgtermiņa (1980–2012) attīstības tendences.

3. SAGLABĀŠANĀS STĀVOKLIS UN ATTĪSTĪBAS TENDENCES

3.1. DATU PILNĪGUMS UN KVALITĀTE

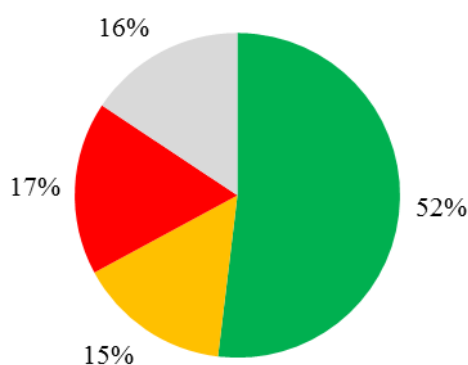
Kopš iepriekšējā pārskata perioda ir būtiski uzlabojusies Biotopu direktīvā prasītās informācijas pieejamība, kvalitāte un standartizācija. ES līmeņa novērtējums klasē “Nav zināms” ir samazinājies divkārt (no 18 % uz 7 % biotopiem un no 31 % uz 17 % augu un dzīvnieku sugām, izņemot putnus). Arī zināšanas par putnu populācijām un to attīstības tendencēm pēdējā desmitgadē ir ievērojami uzlabojušās, un tas ļauj daudz labāk un mērķtiecīgāk izstrādāt saglabāšanas pasākumus.

Tomēr valstu ziņojumos ietverto datu atbilstības pakāpe un kvalitāte ir dažāda, un šīs atšķirības varētu izlīdzināt ar mērķorientētām monitoringa programmām. Jūras biotopi un sugas ir vismazāk izpētītas, un to monitoringa prasas ievērojamas papildu pūles. Situāciju varētu uzlabot šīs jomas lielāka saskaņotība ar Jūras stratēģijas pamatdirektīvu.

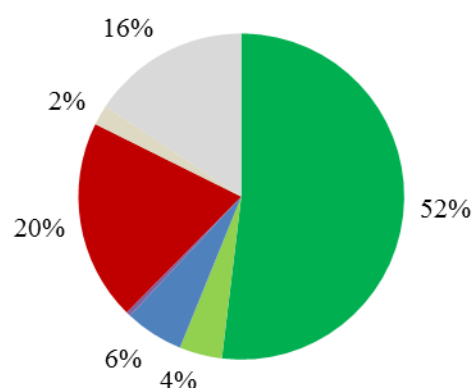
¹¹ Īstermiņa laikposms: 2001–2012; ilgtermiņa laikposms: 1980–2012.

3.2. VISAS PUTNU SUGAS

Vairāk nekā pusei novērtēto savvaļas putnu sugu populācijas stāvoklis ir drošs (populācija nav apdraudēta). Aptuveni 15 % sugu populācija ir gandrīz apdraudēta, samazinās vai ir noplicināta, bet 17 % sugu populācija ir apdraudēta (1. attēls). Putnu sugu populāciju īstermiņa attīstības tendences rāda: tikai 4 % sugu populācija nav neapdraudēta, bet palielinās; 6 % sugu populācija nav neapdraudēta un ir stabila; 20 % sugu populācija nav neapdraudēta un samazinās (2. attēls).

■ Nav apdraudētas
■ Gandrīz apdraudētas, samazinās/noplicinātas
■ Apdraudētas
■ Nav zināms

■ Nav apdraudētas
■ Nav neapdraudētas (palielinās)
■ Nav neapdraudētas (stabilas)
■ Nav neapdraudētas (samazinās)
■ Nav neapdraudētas (trūkst ziņu)
■ Nav zināms

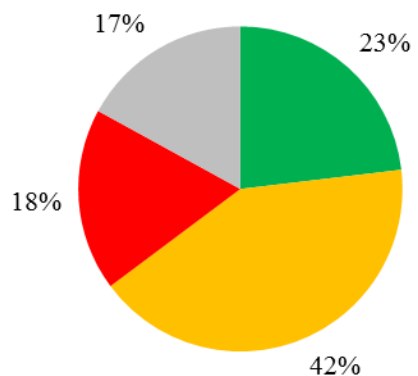
1. attēls. Putnu populāciju stāvoklis

2. attēls. Putnu populāciju stāvoklis: sugām, kuras nav neapdraudētas, norādītas populāciju īstermiņa attīstības tendences

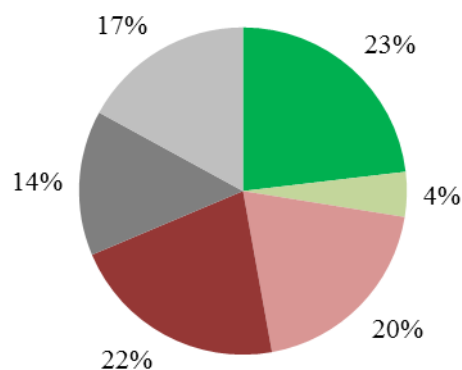
Šķiet, ka dažām putnu sugām stāvokli uzlabo mērķorientētie saglabāšanas pasākumi, ar kuriem pielāgo zemes izmantošanas praksi, jo īpaši *Natura 2000* teritorijās. Tā piemēram, Spānijā, Portugālē, Austrijā, Ungārijā un Vācijā sekmīgi īstenotās agrovides un zemes apsaimniekošanas programmas ir ļāvušas atgriezties lielajai sīgai (*Otis tarda*); šai sugai ir vajadzīga atklāta ainava (pļavas, stepes vai nomaļi labības lauki), kuru platības citur Eiropā samazinās. Neraugoties uz izteiktu populācijas samazināšanos dažās ES valstīs, baltmuguras dzeņa (*Dendrocopos leucotos*) — sugas, kuras izdzīvošanai ir vajadzīgi veci vai krituši lapu koki, — populācija Somijā ir palielinājusies, jo tika mainīta meža apsaimniekošanas prakse *Natura 2000* teritorijās. Vairākas plēsīgo putnu sugas, tostarp karaliskā ērgļa (*Aquila heliaca*) Karpatu baseina populācijas, ir kļuvušas daudzgalvainākas tādu pasākumu ietekmē kā ligzdošanas vietu aizsardzība un dzīvotņu pārvaldība.

3.3. KOPIENAS NOZĪMES SUGAS (BIOTOPU DIREKTĪVA)

Aptuveni 23 % sugu saskaņā ar ES līmeņa novērtējumu ir labvēlīgā saglabāšanās stāvoklī, bet 60 % — nelabvēlīgā, no tiem 18 % saglabāšanās stāvoklis ir nelabvēlīgs (slikts). Minētie 60 % attiecībā uz saglabāšanās stāvokļa attīstības tendencēm iedalās šādi: 4 % sugu saglabāšanās stāvoklis uzlabojas, 20 % tas ir stabils, 22 % — pasliktinās un 14 % — nav skaidri zināms (trūkst ziņu) (3. un 4. attēls).

■ Labvēlīgs
■ Nelabvēlīgs (nepietiekams)
■ Nelabvēlīgs (slikts)
■ Nav zināms

■ Labvēlīgs
■ Nelabvēlīgs (uzlabojas)
■ Nelabvēlīgs (stabils)
■ Nelabvēlīgs (pasliktinās)
■ Nelabvēlīgs (trūkst ziņu)
■ Nav zināms

3. attēls. Sugu saglabāšanās stāvoklis

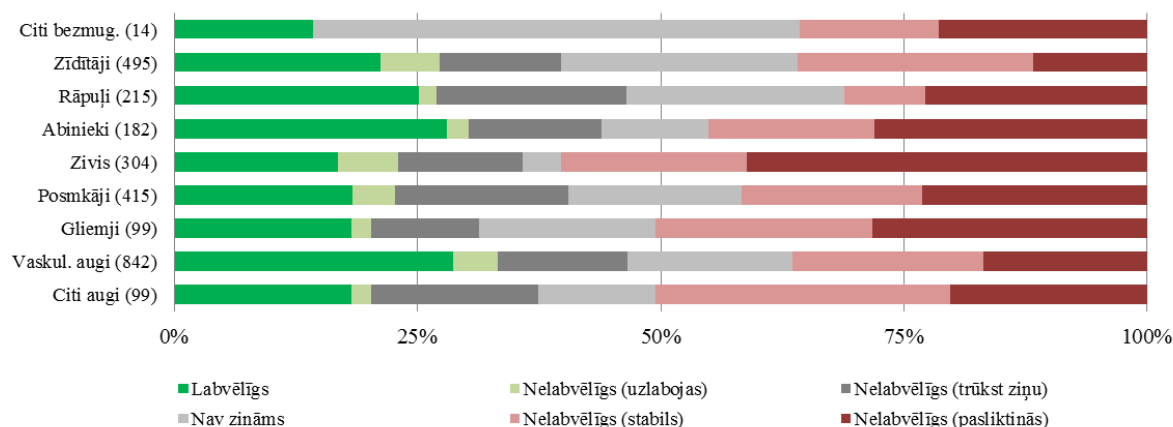
4. attēls. Sugu saglabāšanās stāvoklis: sugām, kurām tas ir nelabvēlīgs, norādītas saglabāšanās stāvokļa attīstības tendences

No sauszemes biogeogrāfiskajiem reģioniem proporcionāli visvairāk labvēlīgu novērtējumu ir par Melnās jūras sauszemes reģionu (32 %) un alpīno reģionu (31 %), bet nelabvēlīgs (slikts) novērtējums visbiežāk ir par boreālo reģionu un Atlantijas sauszemes reģionu (attiecīgi 29 % un 32 %). Lai gan jūras reģionos ir novērtēts mazāks skaits sugu, par tiem ir proporcionāli daudz vairāk novērtējumu, kuros atzīts, ka sugas saglabāšanās stāvoklis “nav zināms” (līdz 88 % Makaronēzijas jūras reģionā). Vissliktākais sugu saglabāšanās stāvoklis ir Baltijas jūras reģionā, kur 60 % gadījumu novērtējums ir nelabvēlīgs (slikts); nākamais ir Melnās jūras reģions (33 %).

Proportionāli visvairāk labvēlīgu novērtējumu ir par vaskulārajiem augiem un abiniekiem (attiecīgi 29 % un 28 %) (5. attēls). Daudzos gadījumos, kad saglabāšanās stāvoklis ir slikts vai pasliktinās, attiecīgā suga ir saistīta ar ūdens vidi, piemēram, upēm, ezeriem un mitrājiem. Tas saskan ar konstatējumu, ka nelabvēlīgs (nepietiekams) sugu saglabāšanās stāvoklis ir

galvenokārt saldūdens dzīvotnēs. Apdraudējumu tām rada cilvēka darbības izraisītās hidroloģiskā režīma izmaiņas, savienojamības zaudējums, kanalizācijas ūdeņu ieplūdes, sedimentēšanās procesu izmaiņas, eutrofikācija un piesārņojums.

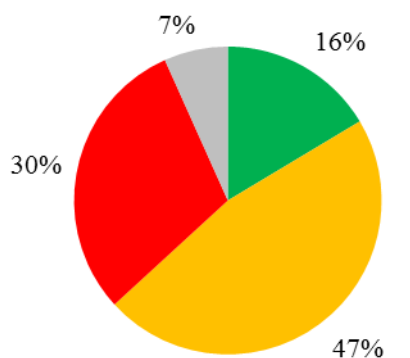
Daudzas sugas, kas ir saistītas ar saldūdens dzīvotnēm, piemēram, migrējošās zivis, izzūd satraucošos apmēros. Tomēr ar liela mēroga partnerības projektiem, atjaunojot ūdenstece un veidojot tajās zivju migrācijas ceļus, ir izdevies stiprināt migrējošo zivju populācijas. Tā ir noticis ar salati (*Aspius aspius*) Zviedrijā un ar alozu (*Alosa alosa*) Vācijā. Austrijā zivju migrācijas šķēršļu likvidēšana Donavas upes augštecē ir uzlabojusi Donavas laša (*Hucho hucho*) un citu apdraudētu sugu zivju migrācijas iespējas.

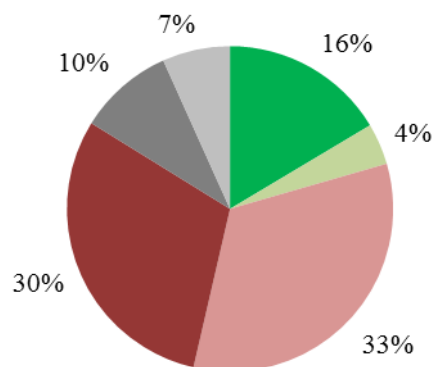
5. attēls. Sugu saglabāšanās stāvoklis un tā attīstības tendences dažādās taksonomiskajās grupās

3.4. BIOTOPI

Biotopu saglabāšanās stāvokļa un attīstības tendenču rādītāji ir sliktāki nekā sugām. Iespējams, tas ir tāpēc, ka sugu saglabāšanas pasākumu vēsture ir senāka, individuālas sugas iedaba ir vienkāršāka un atjaunošanās laiks — īsāks. Visā ES 16 % no biotopu novērtējumiem ir labvēlīgi, bet vairāk nekā trīs ceturtdaļas — nelabvēlīgi, no tām 30 % novērtējums ir nelabvēlīgs (slikts). Nelabvēlīgi novērtētie 77 % attiecībā uz saglabāšanās stāvokļa attīstības tendencēm iedalās šādi: 4 % biotopu stāvoklis uzlabojas, 33 % tas ir stabils, 30 % — pasliktinās un 10 % — nav skaidri zināms (trūkst ziņu) (6. un 7. attēls).

- Labvēlīgs
- Nelabvēlīgs (nepietiekams)
- Nelabvēlīgs (slikts)
- Nav zināms

- Labvēlīgs
- Nelabvēlīgs (uzlabojas)
- Nelabvēlīgs (stabils)
- Nelabvēlīgs (pasliktinās)
- Nelabvēlīgs (trūkst ziņu)
- Nav zināms

6. attēls. Biotopu saglabāšanās stāvoklis

7. attēls. Nelabvēlīgi novērtēto biotopu saglabāšanās stāvoklis un tā attīstības tendences

Atlantijas (sauszemes) un boreālajā biogeogrāfiskajā reģionā ir proporcionāli visvairāk nelabvēlīgu (sliktu) novērtējumu (51 % katrā no tiem), bet šajos reģionos arī visbiežāk konstatēta uzlabošanās tendence (attiecīgi 11 % un 10 % novērtējumu). Tā piemēram, lai gan Dānijas piekrastes lagūnu saglabāšanās stāvoklis Atlantijas (sauszemes) reģionā joprojām ir nelabvēlīgs (slikts), *LIFE* projektu un agrovides shēmu mērķdarbības ir palīdzējušas atjaunot dažas piekrastes lagūnas un tās ieskaujošās piekrastes pļavas. Latvijā, kas ietilpst boreālajā reģionā, ir konstatēta sauso smilšu augšņu virsāju izplešanās un kopumā labvēlīga šā biotopa attīstības tendence. Šos virsājus parasti aizsargā *Natura 2000* tīklā, un saistībā ar tiem ir īstenoti *LIFE* projekti un iedibināta inovatīva partnerība ar militāro poligonu pārvaldītājiem. Vidusjūras (sauszemes) reģionā sekmīga bijusi Slovēnijas iesāļo augšņu pļavu atjaunošana, nodrošinot tradicionālās darbības sāls ieguves vietās un veicot citus pārvaldības pasākumus, un tas ir uzlabojis šā biotopa saglabāšanās stāvokli.

3.5. BIOLOĢISKĀS DAUDZVEIDĪBAS STRATĒGIJAS 1. UZDEVUMA PILDĪŠANAS SEKMES

ES Bioloģiskās daudzveidības stratēģijas pamatmērķis ir līdz 2020. gadam apturēt bioloģiskās daudzveidības samazināšanos un ekosistēmu pakalpojumu degradāciju Eiropas Savienībā un atjaunot tos, ciktāl tas ir reāli iespējams. Stratēģijas 1. uzdevums nosprauž izmērāmus mērķus, kas jāasniedz, lai uzlabotu ar dabas direktīvām aizsargāto biotopu un sugu saglabāšanās stāvokli. Par pamatu izmantojot 2009. gada ziņojumu, kas sagatavots

saskaņā ar Biotopu direktīvu, un 2004. gadā veikto stāvokļa novērtējumu par Eiropas Savienības putniem¹², šie mērķi paredz panākt, lai:

- par 100 % vairāk biotopu novērtējumu (34 %) un par 50 % vairāk sugu novērtējumu (25,5 %), ko veic saskaņā ar Biotopu direktīvu, liecinātu par labvēlīgu vai uzlabojošos saglabāšanās stāvokli, un
- par 50 % vairāk sugu novērtējumu (78 %), ko veic saskaņā ar Putnu direktīvu, liecinātu par neapdraudētu vai uzlabojošos stāvokli.

Šādi mērķi tika nosprausti, balstoties uz optimālu, taču sasniedzamu scenāriju, pēc kura visas dalībvalstis pilnībā īsteno pasākumus, kas direktīvās paredzēti, lai uzlabotu saglabāšanās stāvokli.

8. attēlā grafiski attēlotas izvirzīto mērķu sasniegšanas sekmes. Salīdzinot dažādos laikposmos veiktos novērtējumus, tomēr ir būtiski pēc iespējas nodrošināt, lai konstatētās izmaiņas būtu reālas un nebūtu vienkārši labākas datu pieejamības vai citādas metodikas rezultāts¹³. Svarīgākie pieturas punkti ir šādi:

- Pagaidām nav konstatētas būtiskas biotopu saglabāšanās stāvokļa izmaiņas. Iepriekšējie labvēlīgie novērtējumi nav mainījušies. To biotopu proporcija, kuru saglabāšanās stāvoklis ir labvēlīgs (16 %), nav pieaugusi. Patlaban 4 % biotopu saglabāšanās stāvoklis ir nelabvēlīgs, bet uzlabojas, 30 % tas turpina pasliktināties, bet 42 % biotopu saglabāšanās stāvoklis kopš 2006. gada nav mainījies¹⁴.
- Grūtāk ir novērtēt pārskata periodos notikušās izmaiņas attiecībā uz sugām. Papildus patiesām saglabāšanās stāvokļa izmaiņām novērtējumus būtiski ietekmējusi ir datu kvalitātes un metodikas uzlabošanās. Ja to ņem vērā, var secināt, ka 2007. gadā labvēlīgs saglabāšanās stāvoklis varētu būt bijis 22 % (nevis 17 %) sugu. Tādējādi var secināt, ka patiesais uzlabojums sugu labvēlīga novērtējuma izteiksmē ir bijis ļoti mazs (par 1–2 % vairāk nekā 2007. gadā). Tāpēc 8. attēlā parādīts arī “atpakaļejošais” mērķis, kurš rāda, kāds būtu patiesais mērķis, ja attiecīgo sugu saglabāšanās stāvoklis 2007. gadā būtu bijis novērtēts kā labvēlīgs. Runājot par visu sugu saglabāšanās stāvokļa novērtējumiem, 5 % stāvoklis ir nelabvēlīgs, bet uzlabojas, 22 % tas turpina pasliktināties, bet 33 % tas kopš 2006. gada nav mainījies.
- Putnu sugu novērtējumi populācijas stāvokļa klasē “Nav apdraudēta” ir 52 % (tāpat kā 2004. gadā). Runājot par visu putnu sugu novērtējumiem, 8,5 % populāciju nav neapdraudētas, bet palielinās, 2 % — nav neapdraudētas un ir stabilas, bet 20 % populāciju stāvoklis turpina pasliktināties.

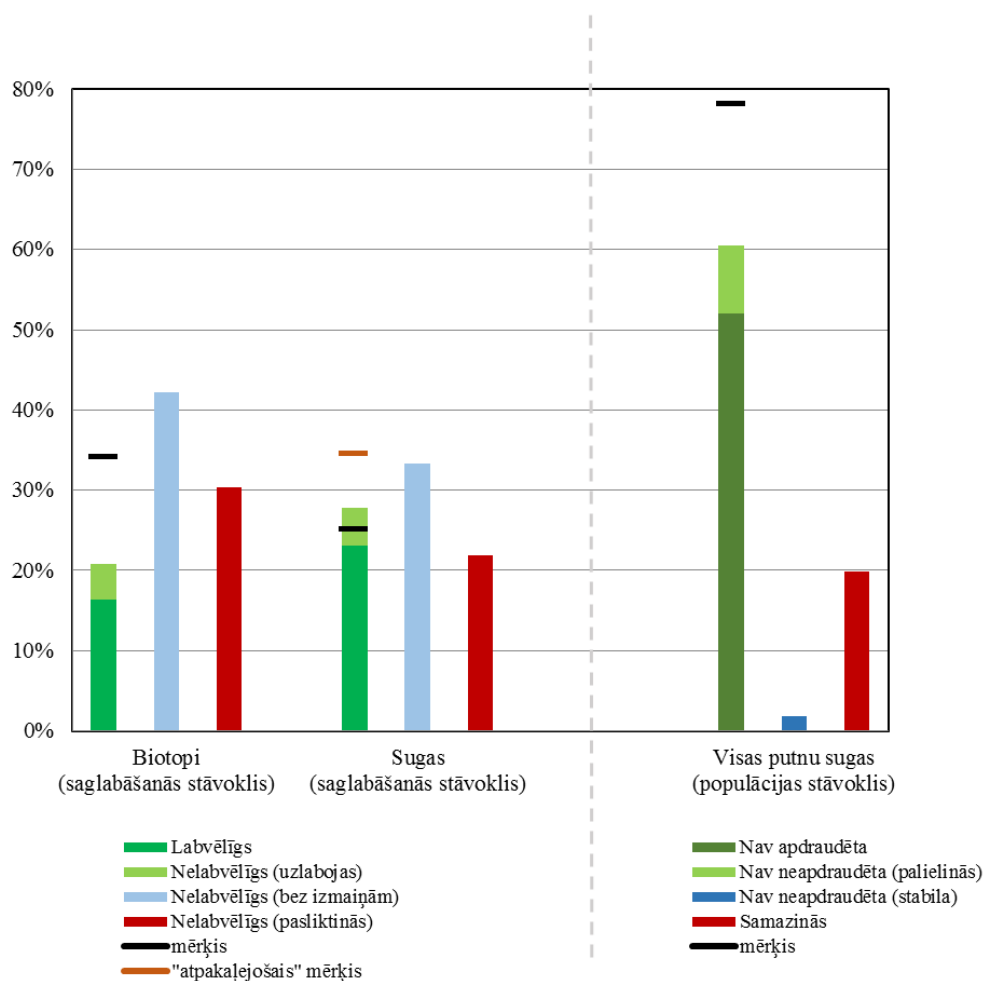
Biotoņiem kopējā tendence šķiet caurmērā tāda pati kā sugām. Tiem, kuru stāvoklis iepriekš novērtēts kā labvēlīgs (nav apdraudēts), šis stāvoklis saglabājas vai turpina uzlaboties. Nelielai daļai nelabvēlīgu (kad stāvoklis nav neapdraudēts) novērtējumu stāvoklis uzlabojas, bet proporcionāli lielākā daļā iepriekš nelabvēlīgu novērtējumu saņēmušo biotopu turpinās

¹² *BirdLife International (2004) Birds in the European Union: a status assessment. Wageningen, The Netherlands: BirdLife International.*

¹³ Sīkākas ziņas sk. EVA ziņojumā Nr. 2/2015 (Pārskats par dabas stāvokli Eiropas Savienībā: sagatavots pēc ziņojumiem par dabas direktīvu īstenošanu 2007.–2012. gadā).

¹⁴ Ieskaitot biotopus, kuru saglabāšanās stāvoklis joprojām ir klasē “Nav zināms”.

stāvokļa pasliktināšanās. Ja attīstības tendences būtiski neuzlabosies, Bioloģiskās daudzveidības stratēģijas 1. uzdevumu līdz 2020. gadam izpildīt nebūs iespējams.

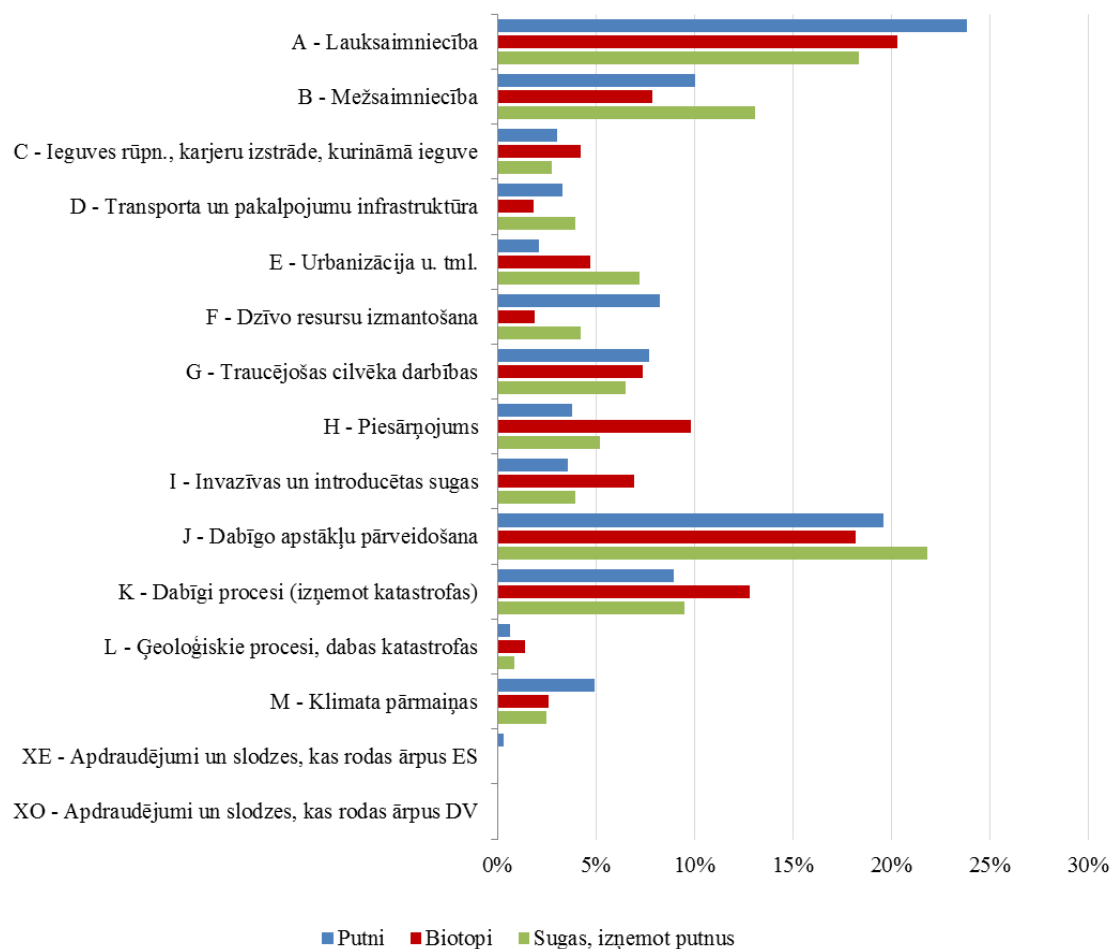
8 attēls. Bioloģiskās daudzveidības stratēģijas 1. uzdevuma pildīšanas sekmes (nav iekļauti dati par saglabāšanās stāvokļa klasi "Nav zināms")

4. SLODZES UN APDRAUDĒJUMI

Lai palīdzētu labāk izprast faktorus, kas ietekmē saglabāšanās stāvokli un tā attīstības tendences, dalībvalstis iesniedza strukturētu informāciju par slodzēm un apdraudējumiem,¹⁵ t. i., par sugu un biotopu ietekmējuma cēloņiem. Uz sauszemes lielākās problēmas, kas skar visas trīs grupas (putnus, citas sugas un biotopus), ir *lauksaimniecība* un cilvēka veiktā *dabīgo apstākļu pārveidošana* (9. attēls). Attiecībā uz *lauksaimniecību* visbiežāk minētās slodzes un apdraudējumi ir audzēšanas prakses pārveidojumi, lauksaimniecības dzīvnieku ganīšana (šeit ietverot arī atteikšanos no ganību sistēmām / neganīšanu), mēslošana un pesticīdi. Attiecībā uz *dabīgo apstākļu pārveidošanu* visbiežāk minētie faktori ir cilvēka darbības izraisītas hidroloģiskā un ūdenstilpju stāvokļa pārmaiņas, hidroloģiskā režīma pārveidošana, dzīvotņu savienojamības samazināšanās un ūdens ieguve no gruntsūdeņiem.

¹⁵ Dalībvalstīm bija jānovērtē katra paziņotā apdraudējuma/slodzes intensitāte (augsta, vidēja vai zema).

Šis novērtējums saskan ar Ūdens pamatdirektīvas satvarā veikto novērtējumu; arī tajā par galvenajām ūdenstilpju slodzēm atzītas lauksaimniecība un hidromorfoloģija¹⁶.

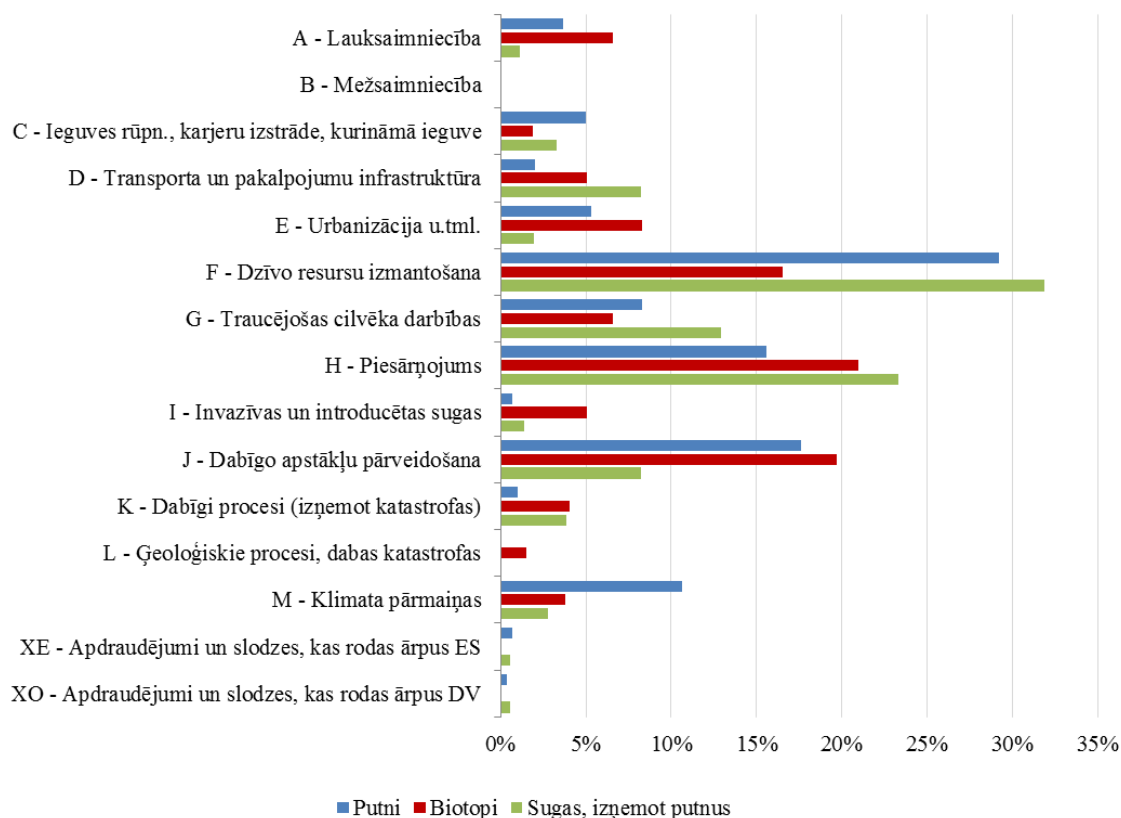

9. attēls. Uz sauszemes pastāvošo augstas intensitātes 1. līmeņa slodžu un apdraudējumu (kopā) norādīšanas biežums (%)

Jūrā visbiežāk ziņotās slodzes un apdraudējumi ir *jūras dzīvo resursu izmantošana* (galvenokārt zveja un ūdeņu dzīvo resursu ieguve, mazākā mērā — akvakultūra) un *piesārņojums* (10. attēls).

Par nozīmīgām atzītas arī *dabīgo apstākļu pārveidošana* (bagarēšana, hidroloģiskā režīma pārveidošana un piekrastes apsaimniekošana) un *traucējošas cilvēka darbības*, kā arī klimata pārmaiņu ietekme uz jūras putniem.

¹⁶ Sk. Eiropas ūdens resursu aizsardzības konceptuālo plānu (COM(2012) 673) un Komisijas paziņojumu par Ūdens pamatdirektīvu un Plūdu direktīvu: veicamās darbības ES ūdens “laba stāvokļa” panākšanai un plūdu riska mazināšanai (COM(2015) 120).

10. attēls. Jūrā pastāvošo augstas intensitātes 1. līmeņa slodžu un apdraudējumu (kopā) norādīšanas biežums (%)

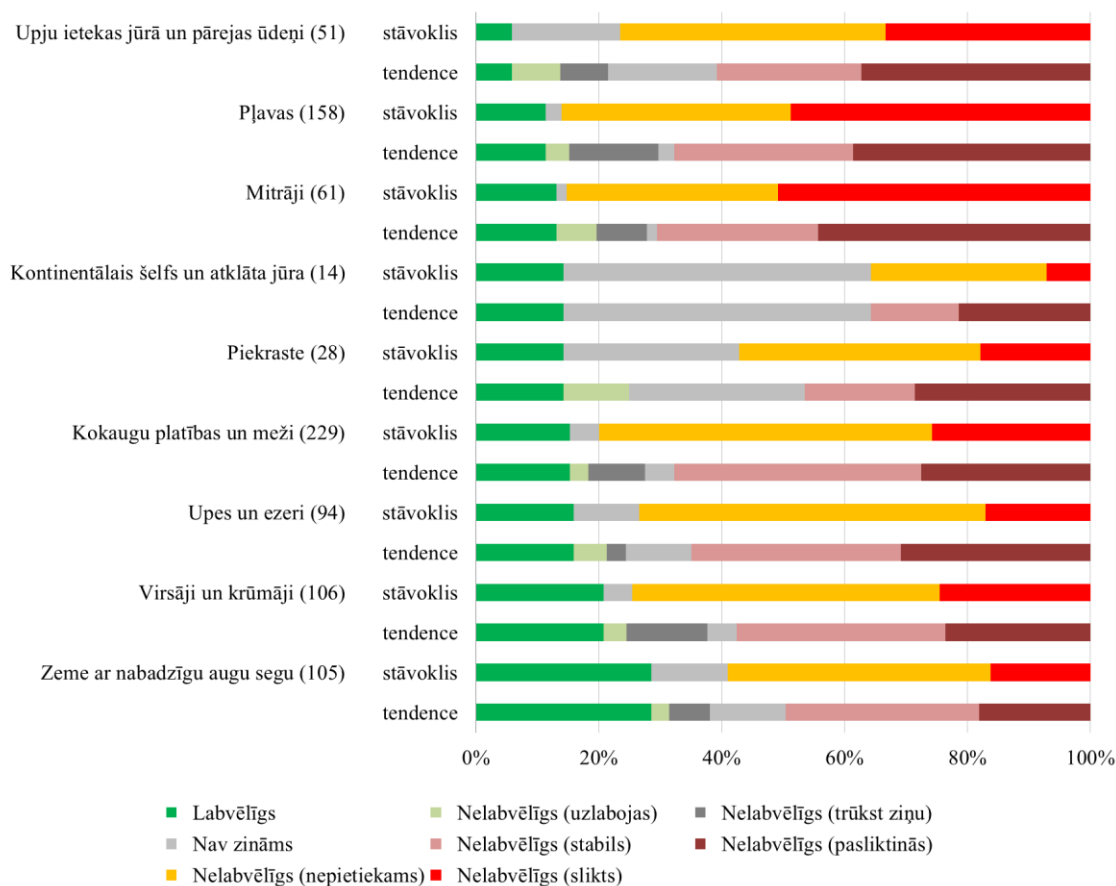
5. EKOSISTĒMISKS SKATĪJUMS

Biotopu un sugu saglabāšanās stāvokļa un attīstības tendenču analīze ir veikta, pamatojoties uz to piederību ekosistēmām, kas iekļautas tipoloģijā, kura izstrādāta saskaņā ar ES iniciatīvu “Ekosistēmu un ekosistēmu pakalpojumu kartēšana un novērtēšana” (MAES)¹⁷. 11. attēlā redzams biotopu un sugu saglabāšanās stāvoklis un attīstības tendences atkarībā no ekosistēmas tipa.

5.1. SAUSZEMES EKOSISTĒMAS

Biotopu un sugu saglabāšanās stāvoklis un attīstības tendences dažādās sauszemes ekosistēmās ievērojami atšķiras. Tādu biotopu, kuru stāvoklis ir nelabvēlīgs (slikts) vai nelabvēlīgs (pasliktinās), visvairāk ir pļavās un mitrājos. To apstiprina arī konstatējumi par slodzēm un apdraudējumiem; tajos atzīts, ka šajās ekosistēmās lauksaimniecisku un hidroloģisku pārmaiņu ietekme ir īpaši liela.

¹⁷ <http://biodiversity.europa.eu/maes>.

11. attēls. Biotopu saglabāšanās stāvoklis un tā attīstības tendences atkarībā no ekosistēmas tipa (MAES) (iekavās norādīts novērtējumu skaits)

Lai gan minētajās divās ekosistēmās stāvoklis ir nelabvēlīgs visos biogeogrāfiskajos reģionos, konkrētu gadījumu izpēte liecina, ka ar pienācīgiem mērķpasākumiem ir iespējams šo stāvokli uzlabot.

- *Pļavas*

Dabīgās un daļēji dabīgās pļavas ir vienas no sugām visbagātākajām ekosistēmām Eiropas Savienībā. Agrāk pļavu pārvaldība bija ekstensīva, taču pēdējās desmitgadēs to platība ir būtiski samazinājusies. Attiecībā uz 45 Kopienas nozīmes pļavu biotopiem aptuveni 49 % gadījumu ES novērtējums ir nelabvēlīgs (slikts). Turklāt gandrīz 50 % pļavas putnu populāciju samazinās, un pārējo sugu saglabāšanās stāvoklis lielākoties ir nelabvēlīgs.

Patlaban pļavām raksturīgās slodzes ir izmantošanas intensifikācija, nelabvēlīga audzēšanas prakse, zemes izmantošanas veida maiņa un nekopšana. Lietuvā divas trešdaļas pļavu biotopu novērtējumu liecina par pasliktināšanās tendenci, bet Apvienotajā Karalistē visu pļavu biotopu saglabāšanās stāvoklis ir nelabvēlīgs (slikts). Tāpat Eiropas Savienībā būtiski samazinās plaši izplatītu pļavas putnu, piemēram, griezes (*Crex crex*) un ķīvītes (*Vanellus vanellus*) populācijas.

Tomēr tur, kur ir īstenoti pienācīgi ES un dalībvalstu pasākumi, ir bijis iespējams šīs negatīvās tendences mainīt uz labo pusi. Piemēram, Igaunijā ar ES atbalstu, izmantojot Eiropas Lauksaimniecības fondu lauku attīstībai, Eiropas Reģionālās attīstības fondu un *LIFE* programmu, ir atjaunotas lielas platības daļēji dabīgo pļavu. Tas ir ļāvis pielāgot siena pļavu pļaušanas pašreizējo praksi, kā arī atsākt nekopto pļavu ekstensīvu pārvaldību. Sākotnēji izmēģināta *Natura 2000* teritorijās, šī pieeja nu tiek plašāk piemērota siena pļavu ilgtspējīgā pārvaldībā.

- *Mitrāji*

Mitrāji, tai skaitā augstie purvi, dumbrāji un zemie jeb zāļu purvi, ir vienas no visvairāk apdraudētajām Eiropas ekosistēmām, un pēdējās desmitgadēs to platības ir ievērojami samazinājušās. Lai gan mitrāji aizņem tikai aptuveni 2 % no ES teritorijas un 4,3 % no *Natura 2000* teritoriju platības, tie ir ļoti svarīgi daudzām un dažādām sugām. Eiropas Savienībā vairums mitrāju biotopu tiek aizsargāti.

Mitrāju biotopu saglabāšanās stāvokļa novērtējumi liecina, ka 51 % gadījumu tas ir nelabvēlīgs (slikts). Vislielāko slodzi mitrājiem rada cilvēka darbības izraisītas hidroloģiskās pārmaiņas, tādās kā nosusināšana. Īrijā, piemēram, visiem augsto purvu, dumbrāju un zemo jeb zāļu purvu biotopiem saglabāšanās stāvoklis ir nelabvēlīgs, un kūdras ieguves un nosusināšanas iespaidā augsto purvu stāvoklis turpina pasliktināties. Tā kā visā ES plašos apmēros notiek mitrāju degradācija, samazinās arī dažu tādu sugu populācijas, kurām mitrāji nodrošina izdzīvošanu; piemēram var minēt kuitalu (*Numenius arquata*) vai sarkanvēdera ugunskrupi (*Bombina bombina*). Tomēr šīs tendences var mainīt uz labo pusi. Piemēram, Beļģijā *Natura 2000* teritorijās īstenoto vērienīgo projektu un neatslābstošu pūliņu rezultāts ir tāds, ka gandrīz visi mitrāju biotopu novērtējumi liecina par stabilu vai uzlabojošos attīstības tendenci.

No mitrājiem atkarīgo sugu, piemēram, lielā dumpja (*Botaurus stellaris*), populācijas ir ievērojami atlabušas pēc tam, kad to dzīvotnēs tika īstenoti saglabāšanas mērķpasākumi. Ar atbalstu no *LIFE* programmas tā ir noticis arī Apvienotajā Karalistē.

5.2. JŪRAS EKOSISTĒMAS

Saglabāšanās stāvoklis un tā attīstības tendences ievērojami atšķiras arī attiecībā uz jūras ekosistēmām (11. attēls). Tomēr, ņemot vērā to, ka Biotopu direktīvā jūras tematikai ir salīdzinoši maza nozīme un daudzi novērtējumi ir nekonkrēti (trūkst ziņu / nav zināms), rezultāti ir mazāk pārlicinoši.

61 % ar jūras ekosistēmām saistīto putnu sugu nav apdraudētas. Apmēram ceturtdaļa ir apdraudētas, un šeit jāpiemin tādi faktori kā plēsēju ietekme un koloniju traucēšana, piezveja un jūras piesārņojums.

Jūras vidē veicamā darba sarežģītības un relatīvā datu trūkuma dēļ jūras elementu aizsardzība un *Natura 2000* tīkla veidošana (īpaši jūrā) šajā jomā ir bijusi mazāk sekmīga. Tomēr ar pasākumiem, kuru mērķis ir nodrošināt labāku un iejūtīgāku teritorijas pārvaldību un aizliegt kaitējošas darbības, var panākt straujus uzlabojumus. Piemēram, Īrijā neseno novērotā aļģu *Lithothamnium coralloides* saglabāšanās stāvokļa uzlabojuma tendence ir saistīta ar Biotopu

direktīvas noteikto aizsardzības režīmu. Vairākas apdraudētu jūras putnu sugas ir sargājuši *Natura* tīklā paredzētie saglabāšanas pasākumi: piemēram, ligzdošanas vietu aizsardzības un pārvaldības, tostarp plēsēju skaita kontrolēšanas ietekmē ir ievērojami palielinājusies Dugala zīriņa (*Sterna dougallii*) ES populācija.

6. NATURA 2000 TERITORIJU TĪKLA NOZĪME

Natura 2000 tīkls ietver Putnu direktīvā paredzētās īpaši aizsargājamās teritorijas (ĪAT) un Biotopu direktīvā paredzētās īpaši aizsargājamās dabas teritorijas¹⁸ (ĪADT) un tādējādi ir veidots no teritorijām, kurām piemīt liela bioloģiskā daudzveidība. Patlaban šis tīkls ES aptver vairāk nekā 18 % sauszemes un 4 % jūras teritoriju. Tas ir galvenais dabas direktīvu instruments, ar ko sugu un biotopu saglabāšanās stāvokli var uzlabot vai padarīt labvēlīgu. Šā pārskata perioda laikā teritoriju skaits ir pieaudzis par 9,3 % (ĪADT) un 12,1 % (ĪAT), bet tīkla kopējā platība ir palielinājusies par 41,2 % (ĪADT) un 28,9 % (ĪAT). Šo palielinājumu galvenokārt ir devusi Bulgārija un Rumānija, kuras ES pievienojās 2007. gadā, un teritoriju tīkla jūras komponente.

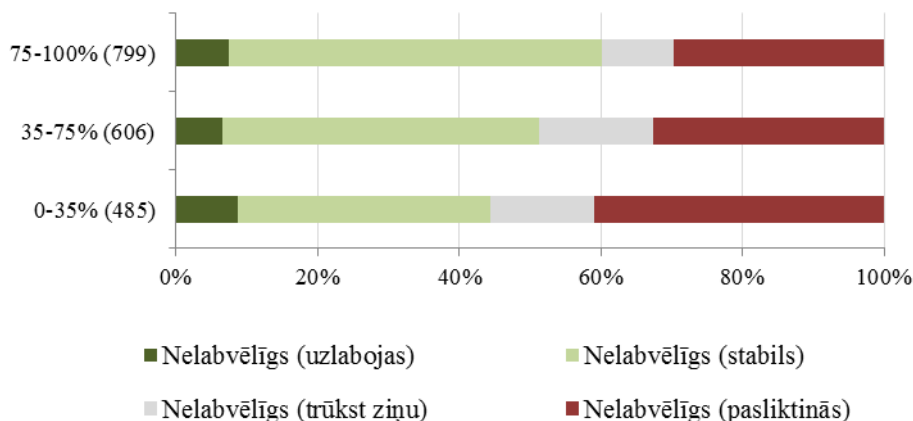
Lai gan, izraugoties ĪADT un turpinot darbu pie to pārvaldības plāniem, vairākās dalībvalstīs ir gūti nozīmīgi panākumi, tīkls vēl nedarbojas ar pilnu atdevi. Tas ir tāpēc, ka vajadzīgie saglabāšanas pasākumi teritorijās vēl nav pilnībā ieviesti: piemēram, tiek ziņots, ka tikai 50 % teritoriju ir izstrādāti visaptveroši pārvaldības plāni. Turklāt šķiet, ka dažās dalībvalstīs ieguldītie līdzekļi nav bijuši pietiekami, lai sasniegtu šo mērķi¹⁹, un ka iespējas, ko piedāvā, piemēram, kopējā lauksaimniecības politika, kopējā zivsaimniecības politika un ES reģionālā politika, vēl nav pilnībā apjaustas.

6.1. TĪKLA DEVUMS ATTIECĪBĀ UZ SAGLABĀŠANĀS STĀVOKLI (BIOTOPU DIREKTĪVA)

Tīkls nevienādā mērā aptver direktīvas I pielikumā uzskaitītos biotopus un II pielikumā uzskaitītās sugas, un attiecībā uz tiem ir noteiktas ĪADT. Lai noskaidrotu, kāda ir *Natura 2000* pārklājuma saistība ar saglabāšanās stāvokli un tā attīstības tendencēm, novērtējumi tika sadalīti trijās grupās, pamatojoties uz to, cik lielā mērā biotops vai suga ir pārstāvēti *Natura 2000* teritorijās: vairāk nekā 75 % (lielā mērā), 35–75 % (vidējā mērā) un mazāk nekā 35 % (nelielā mērā) (12. attēls).

¹⁸ Biotopu direktīvā paredzētās teritorijas ierosina dalībvalstis. Sākotnēji tās sauca par "Kopienas nozīmes teritorijām (KNT)", bet vēlāk oficiāli pārdēvēja par ĪADT. Šā ziņojuma dati aptver gan KNT, gan ĪADT.

¹⁹ *Natura 2000* finansēšana. Ieguldījums *Natura 2000*: ieguvumi dabai un cilvēkiem, (SEC(2011)1573 final, 12.12.2011).

12. attēls. I pielikuma biotopu saglabāšanās stāvokļa attīstības tendences, kuras dalībvalstis novērtējušas kā nelabvēlīgas (biotopiem, kuru teritorijās *Natura 2000* pārklājums ir vairāk nekā 75 %, 35–75 % un mazāk nekā 35 %)

Natura 2000 tīkla pārklājuma esība vai neesība nav biotopu un sugu kopējo saglabāšanās stāvokli noteicošs faktors. Tomēr biotopiem un sugām, kuru saglabāšanās stāvoklis ir nelabvēlīgs, attīstības tendences²⁰ ir cieši saistītas ar *Natura 2000* pārklājumu. Proporcioniāli vairāk novērtējumu, kuros atzīmēta pasliktināšanās tendence, ir gadījumos, kad pārklājums ir mazs (0–35 %), nekā tad, ja pārklājums ir liels (75–100 %). Turpretim stabilitātes tendence biežāk atzīmēta tad, ja *Natura 2000* pārklājums ir salīdzinoši lielāks. Tas apliecina tīkla izšķirošo nozīmi saglabāšanās stāvokļa stabilizēšanā.

Interesants piemērs atrodams Polijā, kur 80–90 % apdraudēto kalcifilo augšņu pļavu (biotopa kods 6210) ir ietvertas tīklā. Senāk šīs platības bieži bija pamestas novārtā vai slikti pārvaldītas. Pēdējā laikā to saglabāšanās stāvoklis ir uzlabojies, un tam par iemeslu ir *Natura 2000* teritorijās veiktie saglabāšanas pasākumi, tostarp krūmāju izciršana, pļaušana un — dažos gadījumos — ekstensīva noganīšana. Šīs darbības, ko galvenokārt finansēja no Eiropas Reģionālās attīstības fonda līdzekļiem, ir pakāpeniski palielinājušas šā pļavas biotopa platību, kā arī mazinājušas tā sadrumstalotību. Tas savukārt ir palīdzējis atveseļot endēmiskā suslika *Spermophilus suslicus* populāciju, kura atrodama gandrīz tikai *Natura 2000* teritorijās. Šis piemērs labi parāda to, kā cilvēka darbība (tai skaitā saimnieciskā darbība), ja to veic ilgtspējīgā veidā, var palīdzēt biotopu un sugu saglabāšanā.

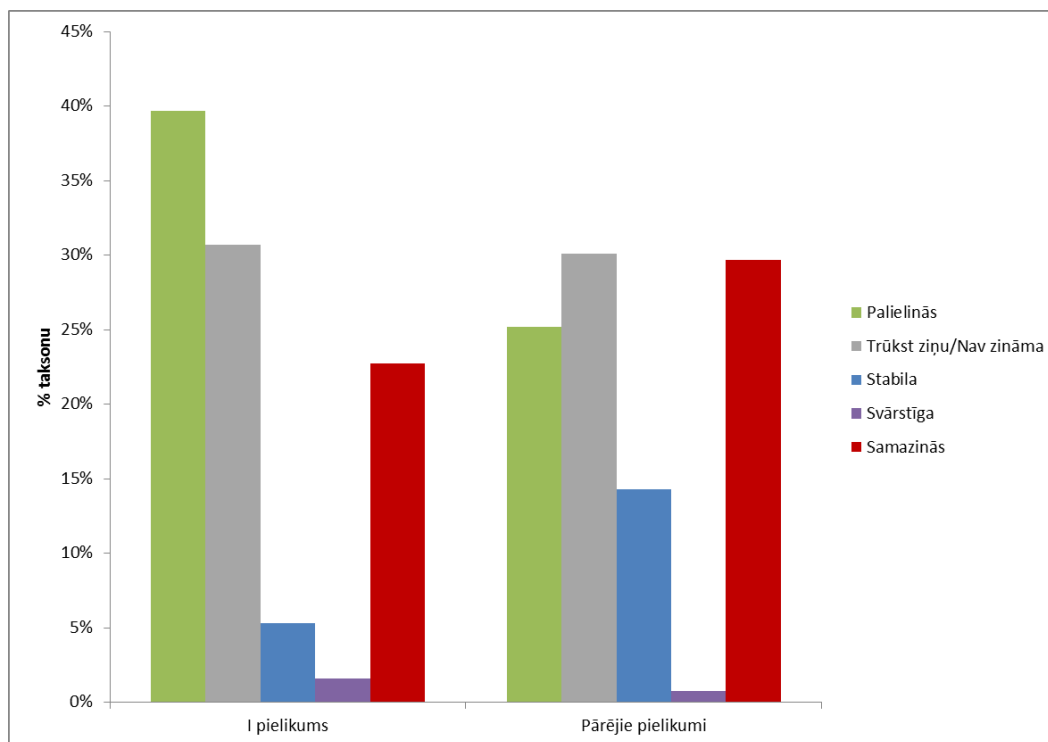
6.2. NO ĪAT TĪKLA ATKARĪGO SUGU ATTĪSTĪBAS TENDENCES (PUTNU DIREKTĪVA)

Proporcioniāli lielākai daļai I pielikumā iekļauto putnu sugu, kurām kā galvenais saglabāšanas pasākums ir noteiktas ĪAT, salīdzinājumā ar pielikumā neiekļautajām sugām vērojama ligzdojošās populācijas palielināšanās tendence (13. attēls). Tas liek domāt, ka šo sugu saglabāšanas mērķdarbības, jo īpaši ĪAT pārvaldība, labvēlīgi ietekmē to populācijas.

²⁰ Arī sugu populāciju īstermiņa attīstības tendences.

I pielikuma sugas un pasugas, par kurām ir izstrādāti ES Sugu rīcības plāni un kurām ir priekšroka LIFE programmas finansējuma saņemšanā, uzrāda proporcionāli vēl lielāku populācijas palielināšanās tendenci.

Aptuveni 35 % no I pielikuma sugām, kuru populācijas ilgtermiņā bija samazinājušās, tagad īstermiņā uzrāda palielināšanās vai stabilitātes tendenci. Tas skaidri liecina par stabilizāciju un — dažos gadījumos — par stāvokļa uzlabošanos. Tomēr 45 % sugu, kuru populācijas samazinājās ilgtermiņā, turpina samazināties arī īstermiņā, un tas liecina, ka šīs tendences pārvarēšanai jāturpina veltīt ievērojama uzmanība un pūliņi.

13. attēls. Ligzdojošās populācijas ilgtermiņa (kopš 1980. gada) attīstības tendences (%) atkarībā no pielikuma

I pielikuma sugu simbols pelēkā dzērve (*Grus grus*), kuras ligzdošanas, atpūtas un ziemošanas vietas tiek īpaši aizsargātas ar *Natura 2000* un kuras labā ir īstenotas daudzas saglabāšanas mērķdarbības, kopš Putnu direktīvas spēkā stāšanās 1980. gadu sākumā ir piedzīvojuši jūtamu populācijas atveseļošanos gan īpatņu skaita, gan izplatības nozīmē.

7. SECINĀJUMI

Šis ir otrais saglabāšanās stāvokļa novērtējums saskaņā ar Biotopu direktīvu, un tāpēc ir iespējams veikt pirmo salīdzinošo novērtēšanu ES līmenī. Papildu priekšrocība ir tā, ka kopš iepriekšējā pārskata perioda ir ievērojami uzlabojušās zināšanas par aizsargājamo sugu un biotopu saglabāšanās stāvokli un tā attīstības tendencēm. Turklāt līdzīgs pārskata ziņojums ir sagatavots arī saskaņā ar Putnu direktīvu, un tāpēc pirmo reizi ir bijis iespējams vispusīgi

novērtēt visa ES dabas direktīvu aptvertā sugu kopuma saglabāšanās stāvokli un tā attīstības tendences.

Kā liecina veiktās stāsti no dažādām Eiropas daļām, vairākas tiesību aktu aizsargātās sugas un biotopi uzrāda atveseļošanās pazīmes. Ir skaidri redzams, ka *Natura 2000* tīklam ir būtiska nozīme nelabvēlīgā saglabāšanās stāvoklī esošo biotopu un sugu stabilizēšanā, īpaši tad, ja vajadzīgie saglabāšanas pasākumi ir īstenoti pietiekamā apmērā.

Tomēr kopumā sugu un biotopu stāvoklis Eiropas Savienībā 2007.–2012. gada laikposmā nav būtiski mainījies, daudzu biotopu un sugu saglabāšanās stāvoklis ir nelabvēlīgs un ievērojamā daļā no tiem turpina pasliktināties. Lai izpildītu ES 2020. gada Bioloģiskās daudzveidības stratēģijas 1. uzdevumu, saglabāšanas centieni ir daudzkārt jāpastiprina. Īpašas raizes rada dažas sugu grupas, piemēram, saldūdens zivis, un biotopi, piemēram, pļavas un mitrāji. Lai uzlabotu to stāvokli, ir jānovērš ievērojamas slodzes un apdraudējumi, ko rada pārmaiņas lauksaimniecības praksē un ilgstošas hidroloģisko apstākļu pārmaiņas, kā arī jūras dzīvo resursu pārmērīga izmantošana un jūras vides piesārņojums.

Dabas direktīvu mērķu sasniegšanā galvenā nozīme ir efektīvai pārvaldībai un atjaunošanai ar *Natura 2000* teritoriju palīdzību. Neraugoties uz panākumiem tīkla izveidošanā, pārāk maz ir paveikts, lai ieviestu saglabāšanas mērķus un pasākumus, kuri pilnībā atbilst aizsargājamo biotopu un sugu vajadzībām. Līdz 2012. gada beigām tikai par 50 % teritoriju bija izstrādāti visaptveroši pārvaldības plāni. ES finansēšanas instrumenti, kas piedāvā ar *Natura 2000* saistītas pārvaldības un atjaunošanas iespējas, nav tikuši pietiekami izmantoti²¹.

Sugu un biotopu saglabāšanās stāvokli var uzlabot ar mērķorientētu rīcību, kā to rāda, piemēram, *LIFE Nature* programmas pieredze, un ar konkrētajām vajadzībām pielāgotiem agrovīdes pasākumiem, kurus līdzfinansē no Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai. Komisija kopīgi ar dalībvalstīm un ieinteresētajām personām strādā ES biogeogrāfisko reģionu līmenī, lai tādējādi veicinātu pieredzes un labas prakses apmaiņu pārvaldības un atjaunošanas jomā. Šādi uzlabojumi ļaus turpināt ievērojama ekonomiska labuma gūšanu no *Natura 2000* tīkla sniegtajiem daudzveidīgajiem ekosistēmu pakalpojumiem. Šis labums, kura vērtību lēš 200–300 mljrd. EUR apmērā no sauszemes teritorijām vien, būtu, piemēram, oglekļa uzglabāšana, dabas katastrofu seku mazināšana, ūdens attīrīšana, veselības un tūrisma ieguvumi²². Tam būtu jāsekmē turpmāka investīciju piesaiste tīklā.

REFIT programmas (Komisijas Normatīvās atbilstības un izpildes programma) satvarā Komisija nesen uzsāka dabas direktīvu derīguma pārbaudi, lai novērtētu, vai tās atbilst paredzētā lietojuma vajadzībām. Derīguma pārbaudē tiks aplūkots plašs jautājumu loks: tiesību aktu efektivitāte, lietderīgums, saskanība, tematiskais nozīmīgums un ES pievienotā vērtība. Šis pārskats par dabas stāvokli būs nozīmīgs ieguldījums derīguma pārbaudē, jo īpaši attiecībā uz tiesību aktu efektivitāti. Šā pārskata rezultātus izmantos arī Bioloģiskās daudzveidības stratēģijas starpposma pārskatā.

²¹ *Natura 2000* finansēšana. Ieguldījums *Natura 2000*: ieguvumi dabai un cilvēkiem, (SEC(2011)1573 final, 12.12.2011.

²² *Natura 2000* tīkla nodrošinātā labuma vispārējās ekonomiskās vērtības aplēse. *IEEP* (2011. gada decembris).